



Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój



Rzeczpospolita
Polska



Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny



Nastolatki z autyzmem

Zofia Borska-Mądrzycka
Katedra Psychologii Rozwojowej
Wydział Psychologii
Uniwersytet Warszawski



UNIWERSYTET
WARSZAWSKI



WYDZIAŁ NAUK
EKONOMICZNYCH

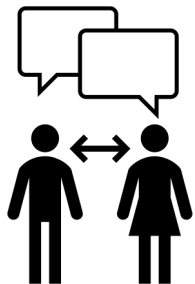


Według DSM-5 kryteria diagnozy autyzmu obejmują deficyty w komunikacji w sytuacjach społecznych, a także ograniczone zainteresowania i powtarzalne wzorce zachowania.

Według ICD-11 podstawą do diagnozy również są dwie grupy objawów czyli trudności w nawiązywaniu i podtrzymywaniu interakcji społecznych i komunikacji społecznej, a także skłonności do ograniczonych, nieelastycznych, powtarzalnych wzorców zachowań, czynności i zainteresowań, które są wyraźnie nietypowe lub nadmierne dla danej osoby

Kryteria diagnozy

Obszary trudności



Interakcje i komunikacja



Mała elastyczność
niechęć do zmian



Powtarzalne
zachowania



Trudności
sensoryczne

KOMUNIKACJA SPOŁECZNA I RELACJE Z INNYMI LUDŹMI

Komunikacja werbalna

Starsze dzieci i nastolatki z autyzmem mogą:

- Mieć trudności z naprzemiennością podczas rozmowy;
 - Dużo mówić o swoich szczególnych zainteresowaniach;
 - Brać rzeczy dosłownie;
 - Mieć trudności z dopasowaniem tonu i natężenia głosu, a także tempa mówienia do sytuacji i osób;
 - Mieć bardzo rozwinięte słownictwo i mówić w sposób formalny;
 - Mieć trudności w podążaniu za instrukcjami składającymi się z więcej niż 1-2 kroków.
-

Komunikacja niewerbalna

Starsze dzieci i nastolatki z autyzmem mogą:

- Mieć trudności z odczytaniem sygnałów niewerbalnych, takich jak mowa ciała/gesty lub ton głosu, aby odgadnąć, jak ktoś się czuje;
 - Nawiązywać słabszy kontakt wzrokowy niż inne osoby lub nie nawiązywać zbyt częstego kontaktu wzrokowego, gdy się do nich mówi;
 - Okazywać mniej emocji na twarzach niż inne dzieci lub nie być w stanie odczytać wyrazu twarzy innych osób;
 - Używać niewielu gestów, przez co wydają się sztywne i skrupowane;
-

Relacje

Starsze dzieci i nastolatki z autyzmem mogą:

- Preferować samotne spędzanie czasu, niż z rówieśnikami;
 - Chcieć, aby inne dzieci/inne osoby bawiły się/postępowały według ich zasad;
 - Mieć trudności ze zrozumieniem społecznych zasad przyjaźni;
 - Mieć trudności w nawiązywaniu przyjaźni i mają niewielu przyjaciół lub nie mają ich wcale;
 - Mieć problemy w kontaktach z większością rówieśników i preferować interakcje z młodszymi dziećmi lub spędzać czas z dorosłymi;
 - Mieć trudności z dostosowaniem swojego zachowania w różnych sytuacjach społecznych;
 - Mieć trudności ze stosowaniem zasad dotyczących przestrzeni osobistej innych osób.
-

ZACHOWANIE

Brak elastyczności i sztywne zainteresowania

Starsze dzieci i nastolatki z autyzmem mogą:

- Mieć szczególne lub specjalne zainteresowania;
 - Prezentować zachowania, które wydają się kompulsywne;
 - Być szczególnie przywiązane do pewnych przedmiotów;
 - Denerwować się zmianą i lubić rutynę;
 - Powtarzać ruchy ciała lub poruszać się w nieoczekiwany sposób;
 - Wydawać powtarzające się dźwięki.
-

Sfera sensoryczna

Starsze dzieci i nastolatki z autyzmem mogą:

- Być nadwrażliwe na zewnętrzne bodźce;
 - Poszukiwać stymulacji sensorycznej;
 - Słabiej reagować na bodźce bólowe niż inne dzieci.
-

NAJCZĘSTSZE TRUDNOŚCI

Przykładowa lista

- Problemy ze snem
- Stany lękowe
- Meltdowny
- Stany depresyjne
- Zachowania agresywne
- Zaburzenia odżywiania
- Odmowa chodzenia do szkoły

FUNKCJE WYKONAWCZE

Aktywność

- Rodzice przygotowują obiad, jednocześnie pomagając dzieciom w odrabianiu lekcji i planując obowiązki na nadchodzący tydzień.
- Zapamiętujemy numer telefonu do hydraulika, który właśnie podał nam sąsiad, abyśmy mogli go zapisać, gdy tylko znajdziemy długopis.
- Kierowca bierze głęboki oddech zamiast trąbić, gdy samochód przed nim nie ruszy natychmiast po zmianie światła na zielone.

Co te sytuacje mają wspólnego?

Funkcje wykonawcze

Każdy ma zestaw 12 funkcji
wykonawczych

- Powściągliwość
 - Pamięć robocza
 - Kontrola emocji
 - Skupienie
 - Rozpoczynanie zadania
 - Planowanie/priorytetyzacja
 - Organizacja
 - Zarządzanie czasem
 - Definiowanie i osiągnięcie celów
 - Elastyczność
 - Świadomość stresu i odporność na stres
-

Funcje wykonawcze

Trzy obszary

- Poznawczy
 - Emocjonalny
 - Zachowanie
-

Rozwój funkcji wykonawczych

8 – 12 lat

8-9

- Bardziej elastyczne i lepiej się dostosowuje
- Wzrost umiejętności planowania i podążania za wskazówkami zgodnie z wymogami zadania, a nie z własnym interesem.
- Skuteczniejsze strategiczne zachowanie i rozumowanie

9-12

- Znaczne zahamowanie impulsywności
 - Niemal dojrzała wybiórcza uwaga przy odpowiednim materiale
 - Krótkie okresy zwiększonej zdolności hamowania
 - Szybsze przetwarzanie
 - Lepsza wielozadaniowość
 - Zdolność rozwiązywania problemów wzrasta
 - Umiejętności planowania i organizacji szybko rosną
-

Umiejętności w wieku 8 – 12 lat

- Potrafi pamiętać o załatwieniu spraw po szkole
 - Może angażować się w bardziej intensywne sprzątanie (np. odkurzanie)
 - Potrafi wykonywać dłuższe obowiązki (np. 15-20 minut)
 - Potrafi przenosić uwagę między zadaniem w książce, a zeszytem
 - Potrafi odrabiać dłuższe zadania domowe (maksymalnie 1 godzinę)
 - Potrafi planować projekty szkolne (np. raporty na podstawie książek lub innych materiałów)
 - Nadaża za zmieniającym się harmonogramem
 - Potrafi zaoszczędzić pieniądze
 - Potrafi samoregulować (np. zachowywać się pod nieobecność dorosłego opiekuna)
-

Rozwój funkcji wykonawczych

12-14 lat

- Elastyczność poznawcza na niemal dorosłym poziomie
 - Elastyczność zwiększa się wraz ze zmieniającymi się wymaganiami behawioralnymi i potrzebą samodzielnego działania
 - Rozwija się umiejętność wyznaczania celów
 - Wzrasta umiejętność rozwiązywania problemów
 - Niemal dorosły poziom planowania
-

Umiejętności w wieku 12-14 lat

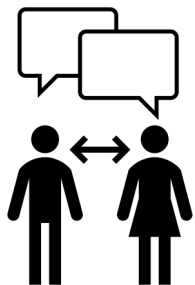
- Może pomagać w bardziej wymagających obowiązkach domowych, do 90 minut.
 - Organizuje sobie naukę.
 - Może śledzić zmieniające się harmonogramy zajęć szkolnych, w tym zmiany nauczycieli i klas
 - Potrafi planować i realizować długoterminowe projekty, do kilku naraz.
 - Potrafi dostosowywać harmonogram i planować czas na pracę domową, obowiązki domowe, zajęcia itp.
 - Może powstrzymać się od łamania zasad, gdy nie ma dorosłego opiekuna.
-

Dlaczego funkcje wykonawcze są ważne?

- Związane z postępami w nauce od przedszkola po studia wyższe
 - Związane z nauką czytania, matematyki, nauk ścisłych i nauk społecznych
 - Ważne dla:
 - Umiejętności społecznych
 - Nawiązywania i podtrzymywania relacji
 - Rozwiązywania problemów
 - Kariery zawodowej
-

Funkcje wykonawcze u nastolatka z autyzmem

Obszary trudności



Interakcje i komunikacja



Mała elastyczność
niechęć do zmian



Powtarzalne
zachowania

NA CZYM POLEGA DIAGNOZA NASTOLATKA

JAK BYĆ RODZICEM NASTOLATKA Z AUTYZMEM

Garść porad

- Zaakceptuj fakt, że Twój nastolatek z autyzmem będzie spędzał więcej czasu samotnie i z dala od członków rodziny w porównaniu do „typowego” nastolatka.
- Pozwól nastolatkowi wyrazić swoją frustrację.
- Poproś o radę innych rodziców nastolatków na temat spektrum autyzmu.
- Przydzielaj zadania, które nastolatek jest w stanie wykonać samodzielnie.
- Bądź konsekwentny.

Garść porad

- Nie przesadzaj z konsekwencjami.
- Skoncentruj się na zachowaniu, a nie na cechach dziecka.
- Bądź cierpliwy.
- Realistycznie podchodź do „czasu ukończenia” prac domowych i prac domowych.
- Bądź rodzicem swojego nastolatka – nie jego „kumplem”.

Garść porad

- Wybieraj bitwy.
- Zachęcaj do zawierania przyjaźni.
- Ustal jasne zasady i wytyczne dla swojego nastolatka, aby pomóc mu zrozumieć, jakie zachowania są ok.
- Przyjrzyj się historii swojego nastolatka.
- Oczekuj stopniowej poprawy, a nie natychmiastowych rezultatów.
- Wspieraj niezależność.
- Rozważ adopcję psa ;)

Garść porad

- Szukaj sposobów na rozładowanie frustracji (sport, worek treningowy, itp.)
- Zapisuj chwile sukcesów i porażek.
- Spróbuj spojrzeć na sytuację swojego nastolatka z innej perspektywy.
- Zapewnij dużo struktury.
- Konfrontując się z zachowaniem, którego nie akceptujesz, rozluźnij mięśnie twarzy i zachowaj spokój.
- Staraj się być przygotowanym.
- Wiedz kiedy potrzebna jest profesjonalna pomoc.
- Młodzież z zespołem autyzmem może nie wiedzieć, jak dobrze się wyrażać, co powoduje, że zachowuje się w sposób uznawany za nieuprzejmy.

DZIEWCZYNKI Z AUTYZMEM
czyli kilka słów o różnicach między
dziewczynkami i chłopcami

Dziękuję za uwagę
Дякую за увагу

zofia.borska-madrzycka@psych.uw.edu.pl
